

KAITSTUD DOKTORITÖÖD

9. detsembril 2024 kaitses Eesti Kunstiakadeemia kunstiteaduse ja visuaalkultuuri uuringute eriala doktorant Hasso Krull doktoritöö „Kosmiline trikster eesti mütoloogias”. Doktoritöö juhendajad olid prof Virve Sarapik (EKA) ja dr Margus Ott (Eesti Maaülikool) ning oponendid prof Ülo Valk (TÜ) ja akadeemik Jaan Undusk (UTKK).

Väitekirja eesmärk on ühendada eesti mütoloogia tänapäeva filosoofia, antropo-

loogia, kirjandusteooria ja maastiku-uuringutega. Eesti mütoloogiat on seni kirjeldatud kas taksonoomilise või kontsentrilise mudeli kaudu, millest kumbagi ei tohi autori hinnangul alahinnata. Hasso Krull on esitanud uue kontsentrilise mudeli, mille keskmes asub kosmiline trikster. Sageli tegutseb ta loojapaari ühe osapoolena.

Trikster on tegutsenud juba müütilisel loomisajal, mil asjadel polnud veel selget kuju ja isegi kivid olid pehmed. Tema tegevuse jäljed on maastikul selgesti näha:

suured kivid, allikad, jõed ja järved, mäed ja orud. Selline maastik erineb modernsest maastikust, kus valitseb ühtlane ruum, millel müütilist mõõdet ei ole. Trikster pole päriselt ei negatiivne ega positiivne kangelane, vaid alati enam-vähem ambivalentne, luues nii ebakindluse ja määramatuse õhkkonna. Olles küll tugevate inimlike joontega, on tema inimlikkus piiripealne: ta jääb alati kultuuri ja looduse vahealale, olemata täiesti inimlik ega ka tõeliselt loomalik. Võib öelda, et kosmilise triksteri müüdil põhinev ökoloogia tekitab lakkamatult uusi suhteid ning teisendab või tühistab vanu. Müütilise ökoloogia sisu on relatsioonaalne muutlikkus, millesse on haaratud kõik olemasolevad asjad.

Uurimus jaguneb neljaks osaks. Esi-meses osas analüüsitakse triksteri mõistet. Teises osas kirjeldatakse müüdi uurimist ja käekäiku XIX sajandil. Kolmandas osas vaadeldakse lähemalt loomislugu, mille peategelane on trikster. Neljas osa käsitleb triksteri tagasitulekut kirjanduses. Välja-juhatuses on visandatud müütiline ökoloogia. (https://eka.access.preservica.com/uncategorized/IO_71eb7d6e-aaa0-4bad-b3d5-92854f2426da/)

19. detsembril kaitses Kristiina Vaik Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis doktoritöö „Beyond Genres: A Dimensional Text Model for Text Classification” („Väljaspool žanre: dimensionaalne tekstimudel tekstide klassifitseerimiseks”). Juhendajad olid kaasprofessor Kadri Muischnek (TÜ) ja kaasprofessor Kairit Sirts (TÜ), oponent professor Veronika Laippala (Turu Ülikool).

Interneti võidukäik on suurendanud elektrooniliste tekstide hulka. Suured veebitekstide korpused on jäädvustanud pidevalt muutuvat keelt. Veebikorpused pakuvad rikkalikku keelematerjali, kuid puudub selge ülevaade, kas see on juhuslik sõpradevaheline vestlus, ametlik doku-

ment või midagi muud. Veebikorpuste liigitamine on justkui püüd kategoriseerida kõiki raamatuid hiiglaslikus raamatukogus, teadmata, milline on raamatute sisu. Osa keeleuurijaid kasutab liigitusalusena laiü kategooriad, nagu ajakirjandus ja ilukirjandus; samal ajal on neid, kes jagavad ajakirjanduse kategooria eraldi arvamusteks, spordiuudisteks jm. On loodud palju liigitusi, kuid neil kõigil on üks ühine joon: annoteerijate vähene üksmeel. See tekitab küsimuse, kuidas saab oodata häid tulemusi masinatelt, kui isegi inimesed ei suuda kokku leppida, mis liiki kirjutisega on tegu.

Doktoritöö eesmärk oli pakkuda alternatiivne viis veebitekstide kategoriseerimiseks. Töös vaadeldi tekstide omadusi, mida nimetatakse dimensioonideks. Näiteks uuriti, kas tekst on ametlik või spontaanne, faktiline või arvamuslim, keeruline või lihtne. Eesmärk oli selgitada, kas välja pakutud dimensioonid ja raamistik on inimeste jaoks äratuntavad. Kui jah, siis saab tuvastada, kas ja kuidas pakutud dimensioonid üksteisest erinevad.

Tööst järeldub, et annoteerijad saavutasid väljapakutud dimensioonide seas enamjaolt üksmeele, mis viitab dimensioonide selgetele kommunikatiivsetele funktsioonidele, ja et igal dimensioonil on ainulaadne koos esinevate keeleliste tunnuste muster. Peamise eristusena saab välja tuua vastanduse kirjaliku kõnekeele (spontaanne, isiklik, subjektiivne) ja standardsema kirjakeele (rohkem planeeritud, formaalne, informatiivne) vahel. Ülejäänud dimensioonid langevad kuhugi vahepeale või sisaldavad vaid neile ainulaadseid eripärasid. Mõistmine, kuidas need dimensioonid ja nende keelelised mustrid on seotud, loob tugevad eeldused tulevastele uurimistöödele, mille eesmärk on aidata kaasa veebikorpustes peituvaid struktuure liigitada.

(<https://hdl.handle.net/10062/106094>)